

EMBERI JOGOK I.

Az emberi jogok világnapja

december 10.

Az ENSZ Közgyűlése 1950-ben nyilvánította december 10-ét az emberi jogok világnapjának, 1948-ban ezen a napon fogadta el az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát.

Az ENSZ ebben az évben az emberi jogok világnapját a 70. éves Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata ünneplésének szenteli. Ez a dokumentum megalapozta az emberi jogok XX. századi fejlődését, mérföldkő, amely kimondja, hogy minden ember szabadnak születik, azonos méltósággal és egyenlő jogokkal rendelkezik. Ez a világ legelismertebb dokumentuma, több mint 500 nyelven megjelent. A világ minden tájáról különböző jogi és kulturális háttérű képviselők által készített Nyilatkozat egyetemes értékeket és közös standardokat határoz meg minden nép és minden nemzet számára. A Nyilatkozat elfogadása emberek milliói számára teremtette meg az emberi méltósághoz való jogot.

Magyarország Alaptörvénye két külön részben, nevezetesen a Nemzeti Hitvallás, valamint a Szabadság és Felelősség című fejezetekben foglalkozik az alapvető emberi jogok rögzítésével. Ezek, a modern polgári alkotmány feltételeinek megfelelően az első részei az Alaptörvénynek. Ebben a két fejezetben az alapjogok széleskörű katalógusa megtalálható, hiszen a polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok mellett harmadik generációs emberi jogok is szerepelnek benne.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában megfogalmazott elvek ma is relevánsak, ezért az Emberi Jogi Munkacsoport kiemelt feladatának tekinti ezen jogok minél szélesebb körű érvényesítését és előmozdítását Magyarországon.

Az alkotmány nyolcadik paragrafusának első bekezdése rögzíti, hogy az állam köteles **tiszteletben tartani és védeni** az emberek alapvető jogait. A második bekezdés más jogforrási kötöttséget is tartalmaz:

- - alapvető jogokat **törvényben** kell megállapítani
- - **alapvető** jog **lényeges** tartalmát azonban **törvény sem** korlátozhatja

Eszmetörténeti előzmények: - (részletes kifejtésért lásd EJ)

- - Arisztotelész
- - Aquinói Szent Tamás
- - Hugo Grotius
- - Samuel Pufendorf
- - Thomas Hobbes
- - John Locke
- - Jean-Jacques Rousseau
- - Thomas Paine
- - Benjamin Constant
- - Immanuel Kant
- - Ronald Dworkin
- - H.L.A. Hart

Az emberi jogok csoportosítása, rendszere

Az emberi jogok csoportosítására számos lehetőség ismert, ezek közül az egyik lehetséges a kronologikus csoportosítási elv. E klasszikus, a keletkezéstörténetből kiinduló csoportosítási módszer szerint az emberi jogoknak több generációja van:

Az első generációs emberi jogok jellemzői

- - „**szabadságjogok**” - mert az állam csak kivételes és pontosan meghatározott, továbbá indokolt esetekben korlátozhatja őket.
- - „**negatív jogok**” - mert az államtól elsősorban a nem beavatkozást várják el. A jog alanya az egyén, kötelezettje az állam!
- - keletkezési kor: XIX. század
- - ide sorolható többek között: az élethez való jog, a tulajdonhoz való jog, az egyesülési és gyülekezési szabadság, a lelkiismereti és vallásszabadság, a szólás-és sajtószabadság, a személyi szabadsághoz való jog

A második generációs emberi jogok jellemzői

- - az államtól már sok esetben **aktív, tevékeny** hozzáállást várnak el, azaz megváltozik az állami szerepvállalás mértéke
- - szociális alkotmányok például: 1917 mexikói [első szociális alkotmány]; 1919 „weimari alkotmány”; 1931 spanyol; 1936 szovjet
- - gazdasági, szociális, kulturális jogok, összefoglalóan: „szociális jogok”
- - keletkezési kor: XIX. század
- - ide sorolható többek között: a munkához való jog; a sztrájkjog; a társadalombiztosításhoz való jog; a megélhetéshez való jog; a lakhatáshoz való jog

A harmadik generációs emberi jogok jellemzői

- - a jogok alanya, kötelezettje és tartalma sokszor nehezen körülírható
- - elsősorban a globalizáció és a posztindusztriális problémák hívták életre őket
- - keletkezési kor: XX. század
- - ide sorolhatóak többek között: az egészséges környezethez való jog; a békéhez való jog; a népek joga a politikai, gazdasági, kulturális önrendelkezéshez; a népek joga az emberiség közös örökségéből való részesedéshez; a reprodukciós jogok

Az emberi jogok védelmével foglalkozó legfontosabb nemzetközi egyezmények

Általános egyezmények:

- - Emberi jogok egyetemes nyilatkozata - 1948. december 10. (ENSZ Közgyűlése)
- - Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya - 1966
- - Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya - 1966

Szektoriális egyezmények:

- - Egyezmény a népirtás bűntettének megelőzéséről és megbüntetéséről - 1948
- - egyezmény A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről - 1965
- - egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról - 1979
- - a kínzás elleni egyezmény - 1984
- - a gyermekek jogairól szóló egyezmény - 1989